

Борисов Ігор Вячеславович
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
ORCID: 0000-0002-3055-013X

ФІРМОВЕ НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тези присвячені аналізу фірмового найменування як засобу індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності; співвідношення фірмового найменування з найменуванням юридичної особи.

Ключові слова: суб'єкт підприємницької діяльності, засіб індивідуалізації юридичної особи, найменування, комерційне найменування, фірмове найменування.

Borysov Igor
*PhD, Senior Researcher of the Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*
ORCID: 0000-0002-3055-013X

BRAND NAME AS A MEANS OF INDIVIDUALIZATION OF ENTREPRENEURSHIP SUBJECTS

The theses are devoted to the analysis of the brand name as a means of individualization of business entities; the ratio of the brand name with the name of the legal entity.

Keywords: business entity, means of individualization of a legal entity, name, commercial name, brand name.

Одним з видів господарської діяльності є підприємництво як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська

діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ч. 1 ст. 42 Господарського кодексу України (далі – ГКУ). Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи.

Ознакою суб'єктів підприємницької діяльності є виступ в цивільному обороті від свого імені, що означає можливість для кожного з них отримувати і здійснювати цивільні права та нести цивільні обов'язки, а також виступати позивачем і відповідачем у суді. Саме тому розрізнення зазначених осіб у цивільному обороті потребує їх індивідуалізації. Цю функцію виконує найменування, яке вказується, зокрема, в установчих документах юридичної особи і вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР).

До фізичних осіб-підприємців застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин. Інші фізичні особи набувають і здійснюють права та обов'язки під своїм ім'ям (ст. 28 Цивільного Кодексу України (далі – ЦКУ).

Найменування виділяє юридичну особу серед вже існуючих юридичних осіб, та є перепорою до змішування суб'єктів на ринку товарів і послуг. Найменування може бути як повним, так і скороченим. Під зареєстрованим найменуванням юридична особа діє у цивільному обороті, а усі інші юридичні особи не мають права використовувати його.

Найменування юридичної особи, за загальним правилом, містить інформацію про її організаційно-правову форму, що визначається відповідно до класифікації цих форм господарювання, та назву, що може складатися з власної назви юридичної особи, а також містити інформацію про мету діяльності, вид, спосіб утворення, її залежність та інші відомості згідно з вимогами до найменування окремих організаційно-правових форм юридичних осіб, установленими ЦКУ, ГКУ та Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі – Закон) [1].

Вимоги до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки затверджуються Міністерством юстиції України [2].

При невідповідності найменування вимогам закону, зокрема, наявність в ЄДР найменування, що тотожне найменуванню юридичної особи, яка має намір зареєструватися, юридичній особі відмовляється в державній реєстрації (ст. 28 Закону).

Такі юридичні особи як підприємницькі товариства можуть мати й «комерційне (фірмове) найменування» (ч. 2 ст. 90 ЦКУ). Виходячи з того, що підприємницьке товариство може бути учасницею багатьох правовідносин – адміністративних, трудових, процесуальних тощо, то в них йому належить виступати також під фірмовим найменуванням.

Комерційним (фірмовим) найменуванням є назва, якою юридична особа або громадянин, що здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, позначають себе на ринку. Тобто ця назва використовується для їх ідентифікації в господарських (комерційних) відносинах. Відповідно із чинним законодавством громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я (абз. 2 ч. 1 ст. 159 ГКУ). Пропонуємо вищезазначену норму ГКУ викласти у наступній редакції: «Комерційне (фірмове) найменування громадянина-підприємця повинно містити словосполучення «індивідуальний підприємець», ім'я громадянина, включаючи прізвище, власне ім'я та по батькові (скорочений варіант – вказівка на прізвище, ініціали та аббревіатуру «ПП» (обов'язкова частина) і довільне словесне позначення».

Усталеним є погляд, що комерційне (фірмове) найменування (далі – фірмове найменування), виконує декілька функцій: по-перше, індивідуалізує юридичну особу як виробника продукції (робіт, послуг); по-друге, виконує рекламну функцію; по-третє, захищає власника (володільця) фірми, який повинен вказувати його на бланках, вивісках тощо.

При цьому фірмове найменування повинно: а) правдиво відбивати правовий статус підприємця і не вводити в оману інших учас-

ників цивільного обороту (принцип дійсності); б) мати розрізняльні ознаки, які б не припускали можливості сплутати одного підприємця з іншим (принцип виключності). Зокрема, якщо існує фірмове найменування, тотожне або схоже до ступеня змішування з найменуванням правовласника, право якого має пріоритет по часу виникнення, і при цьому сфери діяльності підприємницьких товариств збігаються, відбувається порушення права на фірмове найменування; в) бути зареєстроване у порядку, встановленому законом (принцип публічності).

Але як співвідносяться поняття найменування юридичної особи, фірмове найменування, комерційне найменування, враховуючи те, що законодавство не містить визначення цих понять, а відповідні норми ЦКУ і ГКУ фактично застосовують поняття комерційного та фірмового найменування як синоніми? Вважаємо, що слід виходити з того, що ці поняття мають різне правове наповнення. Якщо найменування юридичної особи – широке поняття, яке в цілому дає уяву про діяльність будь якої юридичної особи, то такі поняття як комерційне найменування, фірмове найменування співвідносяться між собою як родові і видові: перше характеризує всіх суб'єктів цивільного обороту, що здійснюють підприємницьку діяльність, а друге – винятково підприємницькі товариства, тобто фірмове найменування – особливий засіб індивідуалізації виключно підприємницьких товариств.

У доктрині цивільного права усталеною є точка зору, що право на найменування юридичної особи, включаючи й комерційне (фірмове) найменування, – це його особисте немайнове право [3]. Фірмове найменування є об'єктом особистого немайнового права, звідси і неможливість передання права на нього.

Охорона фірмового найменування має здійснюватися автоматично з моменту реєстрації юридичної особи. Таким чином, підприємницьке товариство, фірмове найменування якого було включене до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту у разі включення до реєстру пізніше такого ж фірмового найменування (ч. 2 ст. 159 ГКУ). Це відповідає ст. 8 Паризької конвенції про охорону промислової власності, згідно з якою «фірмове найменування охороняється у всіх

країнах Союзу по охороні промислової власності (для України Конвенція набула чинності 25 грудня 1991 року) без обов'язкової подачі заявки або реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною товарного знаку. Особа, яка використовує чуже фірмове найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані цим збитки».

Чинність прав на фірмове найменування припиняється у разі ліквідації юридичної особи. Такого підходу притримується і судова практика. Так, в п. 1 Оглядового Листа Вищого господарського суду України від 28.02.2017 року № 01-06/521 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності» визнано, що для комерційного (фірмового) найменування властиві принципи істинності, постійності та виключності, тобто його використання не повинно носити одноразового характеру і воно припиняється з ліквідацією юридичної особи [4]. Проте, право на фірмове найменування за бажанням самого його праволодильця може бути припинено, якщо він, наприклад, змінює вид підприємницької діяльності, що вимагає заміни найменування на нове; коли це пов'язано з припиненням юридичної особи у формі правонаступництва; коли є рішення суду про необхідність зміни фірмового найменування з причини невідповідності його вимогам законодавства тощо.

В ЦКУ отримали легальне закріплення тільки ті засоби індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності, що дають можливість представляти юридичну особу і вироблену нею продукцію в комерційному обороті. Тому слід погодитися з тими правниками, які класифікують засоби індивідуалізації за галузевою ознакою на «загальні» та ті, що використовуються в процесі здійснення суб'єктами підприємницької діяльності. Фірмове найменування – один з таких засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263.

2. Вимоги до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки: Наказ Міністерства юстиції України від 05.03.2012 р. № 368/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 17 жовтня 2018 року № 3236/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0367-12#Text>.

3. Гуменюк О. І. Право на найменування як особисте немайнове право юридичної особи. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2010. Том 15. Випуск 22. С. 20–28.

4. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: Оглядовий Лист Вищого господарського суду України від 28.02.2017 р. № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17#Text.

REFERENCES

1. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib-pidpryiemtsiv ta hromadskykh formuvan: Zakon Ukrainy vid 15.05.2003 r. № 755-IV. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 31–32, art. 263.

2. Vymohy do napyssannia naimenuvannia yurydychnoi osoby, yii vidokremlenoho pidrozdilu, hromadskoho formuvannia, shcho ne maie statusu yurydychnoi osoby, krim orhanizatsii profspilky: Nakaz Ministerstva yustytysii Ukrainy vid 05.03.2012 r. № 368/5 (u redaktsii nakazu Ministerstva yustytysii Ukrainy vid 17 zhovtnia 2018 roku № 3236/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0367-12#Text> [in Ukrainian].

3. Humeniuk, O. I. (2010). Pravo na naimenuvannia yak osobyste nemainove pravo yurydychnoi osoby. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Pravoznavstvo - Bulletin of Odessa National University. Science of law*, Vol. 15, issue 22, 20–28 [in Ukrainian].

4. Pro deiaki pytannia praktyky zastosuvannia hospodarskymy sudamy zakonodavstva pro zakhyst prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti: Ohliadovyi Lyst Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 28.02.2017 r. № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17#Text [in Ukrainian].